

РОЗДІЛ І. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

УДК 349.4: 347.97/.99

ОСОБЛИВОСТІ ДІЇ РЕЖИМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЩОДО ЗЕМЕЛЬНИХ СПОРІВ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Мельник Я.Я., к.ю.н., докторант

*Інститут законодавства Верховної Ради України,
провулок Несторівський, 4, м. Київ, Україна
jaroslav_melnik_@mail.ru*

Стаття присвячена аналізу дії цивільного процесуального режиму безпеки під час розгляду судом земельних спорів. Розкриваються питання процесуальних особливостей захисту судом спірних правовідносин у тій чи іншій категорії, акцентується увага на дефектності цивільної процесуальної форми.

Ключові слова: цивільне судочинство, цивільна процесуальна форма, земельні спори, цивільні процесуальні правовідносини, режим цивільної процесуальної безпеки.

ОСОБЕННОСТИ ДЕЙСТВИЯ РЕЖИМА ПРОЦЕССУАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПО ЗЕМЕЛЬНЫМ СПОРАМ В ГРАЖДАНСКОМ СУДОПРОИЗВОДСТВЕ

Мельник Я.Я.

*Інститут законодательства Верховной Рады Украины, переулок Несторовский, 4, м. Киев, Украина
jaroslav_melnik_@mail.ru*

Статья посвящена анализу действия гражданского процессуального режима безопасности при рассмотрении судом земельных споров. Раскрываются вопросы процессуальных особенностей защиты судом спорных правоотношений в той или иной категории, акцентируется внимание на дефектности гражданской процессуальной формы.

Ключевые слова: гражданское судопроизводство, гражданское процессуальное форма, земельные споры, гражданские процессуальные правоотношения, режим гражданской процессуальной безопасности.

THE SPECIFICS OF PROCEDURAL SECURITY REGIME ON LAND DISPUTES IN CIVIL PROCEEDINGS

Melnyk Y.Y.

*Institute of legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine, 4, Nestorivskiy Lane, Kyiv, Ukraine
jaroslav_melnik_@mail.ru*

The article is devoted to the analysis of the actions of civil procedural security regime during the adjudication of land disputes. The issues of procedural security features of disputes tribunal in a particular category are disclosed. The defects of civil procedural form are emphasized and, as a result, its leads to a weakening of action and ensuring procedural security regime of rights that are not covered in dispute, but the consequences of judicial uncertainty can cause violation of both as the rights and interests of the parties to the dispute as other (third) individuals. Attention is drawn to the lack of proper judicial practice of protecting the land disputes in courts of appeal and cassation, as to procedural failure to resolve it by the Supreme Court of Ukraine. The need of the legal development of the necessary procedural instruments, which would give the court an opportunity to provide within and in the manner the protection and security of land rights, thus would have formed a real opportunity for mode of civil procedural security regime, is proved.

In a way, it's possible to admit that civil procedural security regime within court consideration in land argues must provide and ensure the realization of its powers. For this it's necessary to define the additional procedural instruments which will give the possibility to performance the existing mechanism of protection and security of land rights. So, the action efficiency of civil procedural security regime is quite decreased in the reason of civil procedural collisionity and substantive law, as well as the dichotomy of civil procedural form on land disputes.

Key words: civil proceedings, civil procedural form, land disputes, civil procedural legal relations, civil procedural security regime.

Цивільним процесуальним законодавством безпосередньо передбачено можливість захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, які виникають із земельних правовідносин (п.1 ч.1 ст.15 Цивільно-процесуального кодексу (далі – ЦПК) України). Натомість правове регулювання процесуального порядку розгляду та вирішення цивільних справ

характеризується винятковою специфікою в силу предмету та методу правового регулювання. А тому, наскільки цивільна процесуальна форма надаватиме можливість всебічно забезпечити проведення та вирішення земельного спору, настільки й буде залежати ефективність захисту земельних прав, а також їх охорона та збереження безпосередньо самих об'єктів таких прав.

Переймаючись питаннями правового регулювання земельних правовідносин під час розгляду і вирішення земельних спорів у цивільному судочинстві, на сьогодні не вдається відшукати належних досліджень щодо цивільно-процесуальної охорони права власності на землю під час розгляду спору з даних категорій саме під час судового захисту та досліджень щодо дії режиму цивільної процесуальної безпеки. Проте деякі праці закладають суттєвий фундамент для дослідження саме процесуальних аспектів розгляду судом земельних спорів, серед яких праці, що були проведені під науковим керівництвом М.М. Ясинка [1], а також окремо проведенні дослідження М. Самбором [14, с. 77-81], М. Семчиком [15, с. 6-10], О. Порібним [10, с. 11-14], О. Подцерковним [9, с. 34-39], Н. Кузнєцовою [3, с. 19-21], М. Стахурським [17, с. 62-67], А. Уліцьким [19, с. 59-61], А. Осетинським [18, с. 45-48] та ін. Водночас варто вказати і на те, що судова практика щодо процесуальних аспектів забезпечення охорони земельних прав під час судового розгляду також не охоплює всіх проблем, які назріли в контексті безпеки цивільного судочинства [11].

Як наслідок, це позначається не найкращим чином на забезпеченні рівності прав сторін у земельному спорі, що призводить до порушення цивільної процесуальної форми, спричиняючи негативні наслідки матеріального та процесуального характеру в ході розгляду та вирішення земельних спорів, що є неприпустимим та потребує відповідного дослідження.

Отже, метою даного дослідження виступає можливість забезпечення охорони земельних прав та інтересів під час земельних спорів у цивільному судочинстві завдяки дії режиму цивільної процесуальної безпеки. Вирішення даного завдання надасть можливість визначити зміст суб'єктивного права на безпеку та охорону земельних прав під час здійснення цивільного судочинства як форми вирішення земельного спору, а також окреслить дію режиму цивільної процесуальної безпеки в даній проблематиці.

У науці земельного права устоялося твердження, що основною характеристикою земельних правовідносин є те, що вони мають своєрідний предмет і метод правового регулювання, оскільки їх об'єкти тісно залежать не тільки від природного середовища, але й від впливу, діяльності та господарювання самих суб'єктів права [2-а]. Попри це, земельні правовідносини характеризуються у правовому регулюванні також наявністю матеріальних і процесуальних можливостей урегулювання таких відносин. І, що особливо хочеться зазначити, саме наявність матеріально-процедурних і процесуальних умов щодо захисту прав є заснованими на нормах, які по своїй суті «встановлюють порядок подачі заяв, прохань про виділення землі, порядок оскарження рішень державних органів, процедуру розгляду земельних спорів, якщо вони виникають, тощо» [21].

Незважаючи на це, ст.160 Земельного кодексу (далі – ЗК) України визначено права та обов'язки сторін при розгляді земельних спорів, серед яких учасники такого спору (сторони) «мають право знайомитися з матеріалами щодо цього спору, робити з них виписки, брати участь у розгляді земельного спору, подавати документи та інші докази, порушувати клопотання, давати усні та письмові пояснення, заперечувати проти клопотань і доказів іншої сторони, одержувати копію рішення щодо земельного спору і в разі незгоди з цим рішенням оскаржувати його».

Натомість ця норма, по суті, визначає певний обсяг прав та обов'язків сторін не тільки під час судового спору, але й під час іншої форми захисту земельного спору, з огляду на визначені в ст. 158 ЗК України органи, що уповноважені вирішувати земельні спори. Аналізуючи цю норму, робимо висновок: таку компетенцію надано не тільки судам, але й органам місцевого самоврядування, а також центральним органам виконавчої влади, які покликані реалізувати державну політику у сфері земельних відносин. З огляду на це, можна вказати, що для земельних спорів притаманні лише адміністративна та судова форми захисту земельних прав. Однак важливо мати на увазі те, що ЦК України закріплює додатково і громадську форму, нотаріальну форму захисту, а також самозахист. У кожній з таких форм компетенція та процедурно-процесуальний порядок утворює специфічний комплекс прав та обов'язків, спрямованих на захист об'єкта земельного спору, що пояснюється унікальним порядком вирішення земельного спору.

Натомість, незважаючи на обмеженість законом форм захисту в ст.158 ЗК України щодо вирішення земельного (цивільно-правового) спору, ст.ст.27, 27-1 ЦПК України вже закріплюється більш

розширений комплекс прав та обов'язків учасників цивільних процесуальних правовідносин як суб'єктів земельного спору.

Важливо мати на увазі, що під час розгляду судом земельного спору земельні правовідносини можуть забезпечуватись судовим захистом та охороною в силу відповідних процесуальних механізмів та інститутів, які здійснюються завдяки дії цивільної процесуальної форми та процесуального режиму як її властивості. Чіткість і послідовність їх дії зумовлюється методом регулювання цивільних процесуальних правовідносин – методом цивільного процесуального права. Саме завдяки йому, як вважається в науці цивільного процесу, забезпечується охорона та захист цивільних (у тому числі земельних – Я.М.) прав судом за вимогами зацікавлених осіб на основі процесуальної рівності сторін, обов'язку доказати факти, якими вони обґрунтовують свої вимоги та заперечення у здійсненні процесуальних прав [4, с. 43-47; 5, с. 91], тощо. Це дає підстави вважати, що завдяки процесуальному порядку розгляду та вирішення земельного спору судом наявним є вплив процесуального права на матеріальне право, тобто цивільні процесуальні правовідносини можуть суттєво впливати на охорону та захист земельних правовідносин на етапі розгляду справи судом.

Проте, аналізуючи ст.160 ЗК України, обов'язково треба вказати на те, що дана норма є спеціальною, а її диспозиція закріплює права та обов'язки, які, на нашу думку, можуть доповнюватися нормами ЦПК України, що закріплюють щонайменше загальні та спеціальні права і обов'язки учасників цивільних процесуальних правовідносин. Тому відповідно до перебування справи під юрисдикцією суду цивільний процесуальний закон має поширювати обсяг саме процесуальних механізмів із реалізації прав та обов'язків із метою захисту й охорони матеріальних прав, інтересів та обов'язків, зокрема щодо забезпечення позову (ст.ст.151, 152 ЦПК України), забезпечення доказів (ст.133 ЦПК України), зберігання речових доказів, які є предметом спору (ст.139 ЦПК України), усунення випадків загроз знищення чи пошкодження майна, життя чи здоров'я фізичної особи, майна юридичної особи (ст.1163 ЦК України) тощо.

Проте відсутність чіткої законодавчої регламентації в ЗК України спеціальної частини (у ст.160 ЗК України) щодо відсилки до відповідного процесуального законодавства вносить, на нашу думку, правову невизначеність і створює загрози щодо охорони земельних прав учасників цивільних процесуальних правовідносин, оскільки не визначає межі забезпечення й охорони земельних прав.

Зокрема, положення, які визначають безпосередньо правове регулювання охорони земель, згідно зі ст.162 ЗК України, взагалі не містять такий об'єкт охорони, як «процесуальна охорона». Відповідно до змісту цієї статті «охорона земель – це *система правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського та лісогосподарського призначення, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення та підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісогосподарського призначення, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення* (тут і далі курсив власний – Я.М.)».

Отже, хоча питання охорони визначається виключно в контексті «правової охорони», поняття правової охорони постає ширшим за своїм змістом, ніж процесуальної, оскільки може включати широку гаму форм захисту цивільних прав, як юрисдикційних (окрім судової та адміністративної, ще нотаріальну, громадську, третейську, медіаційну форми, захист прав Європейським судом з прав людини тощо), так і не юрисдикційних (самозахист). Відтак, коли визначаються такі форми захисту в ЗК України, як адміністративна та судова, то очевидним видається наявність і процесуальної охорони, яка, по суті, зумовлюється судовою формою захисту земельних прав.

За таких обставин закріплення процесуальної форми в ст.163 ЗК України серед визначених видів охорони є очевидним та необхідним, зокрема у вигляді відсилочної норми, яка би вказувала на те, що в рамках судової форми захисту учасники земельного спору мають право захищати свої невизнані чи оспорювані права та інтереси відповідно до компетенції відповідного суду. Щодо правової охорони, то слід закріпити положення, яке би вказувало на процесуальний порядок охорони земельних прав, який характеризується відповідними процесуальними способами, методами та механізмами. Адже в іншому випадку, вважаємо, оперування законодавцем наявною термінологією є недостатнім в силу того, що йдеться про дію суто матеріального права (матеріальних норм та процедурних норм, які теж є матеріальними по своїй суті) без належного взаємозв'язку з процесуальним законодавцем, що ускладнює застосування права при захисті чи реалізації права на захист учасниками земельних спорів.

Це пояснюється також і тим, що в рамках процесуального порядку розгляду та вирішення земельного спору цивільна процесуальна форма зумовлює дію режиму цивільної процесуальної безпеки, яка поширюється на всі правовідносини, що виникають в рамках розгляду цивільної справи даної категорії, зумовлює реалізацію суб'єктивного права на безпеку.

Таким чином, слід вказати на те, що застосування судом процесуальних норм за дії режиму цивільної процесуальної безпеки щодо розгляду земельних спорів повинно відбуватися завдяки спеціальній методологічній конструкції здійснення цивільного судочинства з вирішення земельних спорів, зокрема в силу того, що суд, вирішуючи цивільну справу, повинен дотримуватися вимог, визначених ст.214 ЦПК України (з'ясувати, чи мають місце обставини, якими обґрунтовуються вимоги та заперечення сторін і якими доказами вони підтверджуються; чи є інші фактичні обставини, які мають значення для вирішення справи, та докази на їх підтвердження; які правовідносини сторін впливають із встановлених обставин; яка правова норма матеріального та процесуального права підлягає застосуванню тощо). У даному контексті слід звернути увагу на те, що, хоч ця норма виписана для того, аби постановити рішення по суті (вирішити справу), доречно зауважити, що суд, розглядаючи справу, постійно частково застосовує ці норми. Адже діяльність суду є динамічною: суд на будь-якій стадії, етапі розгляду справи чи реагуючи на процесуальну поведінку учасників процесу діє у спосіб, який визначений законом, тобто шляхом прийняття ухвал та рішень у залежності від їх виду – усні чи письмові, із видаленням до нарадчої кімнати чи постановлені в судовому засіданні тощо. А тому повноваження суду при вирішенні земельного спору в його діяльності пояснюють його завдання зі всебічного та своєчасного розгляду цивільної справи (ст.1 ЦПК України).

Таким чином, методика діяльності суду щодо забезпечення охорони земельних прав і їх захисту в силу дії процесуального режиму з розгляду та вирішення земельного спору повинна опосередковуватись спеціальним підходом, у зміст якого повинні закладатися особливості дії системи цивільного судочинства таким чином, аби суд як орган, що здійснює правосуддя, враховував та застосовував норми матеріального та процесуального права передусім *щодо охорони*: а) самих об'єктів земельних правовідносин у силу обов'язку держави забезпечити їх збереження (адже згідно зі ст.16 Конституції України «забезпечення екологічної безпеки <...> є обов'язком держави»); б) земельних прав учасників земельних спорів (адже згідно зі ст. 50 Конституції України «кожен має право на безпечне <...> довілля»). Також він має забезпечити процесуально чітку та послідовну процедуру розгляду спору, уникаючи при цьому ускладнень, які б настали від процесуальної діяльності суду, оскільки згідно зі ст.66 Конституції України «кожен (кожен суб'єкт права – *Я.М.*) зобов'язаний не заподіювати шкоду природі (у тому числі в силу своєї діяльності – службової чи громадської – *Я.М.*)».

У даному випадку йдеться про публічність інтересів у правовому регулюванні земельних правовідносин. З цього приводу В. Болгова відмічає, що для ідентифікації інтересу публічного має принципове значення саме та сфера, у якій формуються загальні потреби (вимоги – *Я.М.*) для всіх соціальних суб'єктів [2, с. 32], що є характерним для спірних земельних правовідносин. Такі обставини дають можливість вважати, що публічне право, яким є безпосередньо цивільний процес, має зумовлюватися спеціальним режимом у здійсненні правосуддя щодо земельних спорів. Він може бути м'яким або жорстким в силу дії диспозитивних чи імперативних засад цивільного судочинства.

Доречно відзначити, що в правовій науці правовий режим розглядають як певну систему засобів (дозволів, заборон, зобов'язань і методів правового регулювання – імперативного та диспозитивного, заохочувального та рекомендаційного тощо), за допомогою яких суб'єкти правової політики намагаються встановити той чи інший порядок регулювання суспільних відносин, досягаючи при цьому певні цілі та вирішуючи певні правові проблеми [13, с. 6]. У сукупності методів і способів приватного та публічного права, на думку Н. Кузнецової, слід вбачати правовий режим [12, с. 20]. Натомість І. Соколова слушно додає, що правові режими в рамках приватного та публічного права слід розмежовувати, проте вони є арсеналами типових механізмів правового впливу на захист [16, с. 133], у тому числі на охорону прав, свобод та інтересів щодо земельних спорів.

Натомість *право на безпеку* розглядають як усунення загроз небезпеки життю, здоров'ю та майну, коли така небезпека є реальною та існує не лише в уяві особи, а також настання шкідливих наслідків від безперешкодної чи незабороненої діяльності особи, дії якої слід припинити або яка має вчинити певні дії [20, с. 414-415] (засіяти земельні угіддя, провести певні роботи на земельній ділянці, передати право користування земельною ділянкою в суборенду для нецільового її використання тощо). Таке право в матеріальному праві впливає з огляду на зміст ст. ст. 1163-1165 ЦК України та

має прямий зв'язок із правовим регулюванням земельних правовідносин та виниклих на цьому тлі земельних спорів за ЗК України, норми статей якого розглядалися нами вище.

Таким чином, сутність *режиму цивільної процесуальної безпеки*, на нашу думку, повинна зводитися насамперед до *забезпечення якісного та ефективного правового регулювання цивільних процесуальних правовідносин і системи цивільного судочинства на будь-якій стадії цивільного процесу з метою повної, всебічної та своєчасної охорони (захисту) цивільних прав та інтересів учасників цивільних процесуальних правовідносин судом на підставі дії європейських стандартів щодо верховенства права при здійсненні правосуддя в цивільних справах* [7, с. 19; 6, с. 54-55].

Проте, як слушно зауважила В. Болгова, «засоби задоволення та реалізації спільних інтересів (як публічних, так і приватних – Я.М.) завжди повинні бути правовими і припускати в цілому побудову правопорядку» [2, с. 32].

Відтак, жорсткість режиму дії цивільної процесуальної безпеки буде мати вираження в правовому регулюванні тоді, коли виникає загроза знищення, пошкодження чи погіршення стану об'єктів земельних правовідносин під час перебування справи на розгляді в рамках земельного спору. Звісно, м'якість режиму цивільної процесуальної безпеки характеризуватиметься відповідними межами вираження диспозитивної волі учасників земельного спору. Проте не завжди така воля з об'єктивних та суб'єктивних причин наявна в розгляді справи. Тому вважаємо, що потрібно доповнити цивільне процесуальне законодавство відповідними нормами, надавши суду повноваження керувати процесуальними засобами і механізмами охорони та захисту земельних прав учасників земельних правовідносин, з приводу яких виник спір, з метою усунення загроз щодо об'єктів таких відносин.

У рамках даного дослідження додатково слід звернути увагу на те, що методологія захисту земельних прав Верховним Судом України (далі – ВСУ) характеризується доволі суттєвою процесуальною колізійністю та обтяжливістю і не дає підстав вважати процесуально-доцільними визначені законом процесуальні процедури в механізмі правового регулювання захисту прав.

Так, аналізуючи Постанову ВСУ від 23 грудня 2015 року № 6-377цс15 щодо розв'язання земельного спору, слід вказати на те, що «відповідно до статті 353 ЦПК України Верховний Суд України переглядає судові рішення у цивільних справах виключно з підстав і в порядку, встановленими цим Кодексом. Згідно з частиною першою ст.360² ЦПК України справи розглядаються Верховним Судом України за правилами, встановленими главами 2 і 3 розділу V цього Кодексу, а тому Верховний Суд України *не може встановлювати обставини справи, збирати й перевіряти докази та надавати їм оцінку*» [11]. Водночас суд зазначає у даній постанові, що «установлюючи фактичні обставини справи, суд <...> має застосовувати *всі можливі джерела та засоби доказування, передбачені нормами матеріального та процесуального права відповідно до положень процесуального закону*» [11].

За таких обставин можна вбачати в процесуальному контексті факт неспроможності реалізувати в повній мірі завдання судочинства цивільного судочинства в силу того, що «перевірка» такої категорії справ зводиться по суті до процесуальної тяганини. Для наслідків земельного спору це позначається найнегативнішим чином, наприклад щодо спорів про самовільне зайняття земельних ділянок, правовідносин, щодо спорів під час дії договору «суперфіції», вирішення проблем підсудності, групових позовів тощо, адже утворюється реальна загроза для об'єктів земельного спору (земельних ділянок) їх необроблення, простоювання, погіршення їх стану, негативного впливу на навколишнє природне середовище тощо. У цьому сенсі справедливо відмічає Є. Першиков, що «у рамках перегляду таких рішень <...> необхідно приділити увагу питанням визначення конкретного порушеного або оспорюваного права та охоронюваного законом інтересу, за захистом якого звертаються вказані суб'єкти до суду, наявності у відповідного органу прав, компетенції та обов'язків <...> та розпорядження відповідними земельними ділянками, дотримання порядку використання земель відповідно до їх цільового призначення, особливості режимів використання окремих категорій земель» [8, с. 53]. Натомість процесуальної можливості забезпечення таких дій у переважній більшості в суду не має.

Таким чином, можливо вказати на те, що режим цивільної процесуальної безпеки в межах розгляду судом земельних спорів повинен забезпечити та гарантувати реалізацію його повноважень. А для цього необхідно визначити додаткові процесуальні інструменти, які б надали можливість здійснити реальні механізми охорони та захисту земельних прав. Отож, дія режиму цивільної процесуальної безпеки доволі послаблена щодо її ефективності в силу колізійності цивільного процесуального та матеріального законодавства, а також дихотомії цивільної процесуальної форми щодо земельних спорів.

Зрештою, виходячи з вищенаведеного, слід прийти до висновку, що 1) *зміст права на процесуальну безпеку* під час розгляду цивільної справи *щодо виниклого земельного спору* повинен насамперед полягати в належному та/або своєчасному використанні цивільно-процесуальних способів та механізмів задля охорони земельних ресурсів та ділянок, інших об'єктів земельних прав, як і права власності на землю, гарантувати сторонам спору широку палітру процесуальних можливостей у вирішенні конфлікту, забезпечення охорони прав третіх осіб у даних правовідносинах у силу непорушності права власності на землю та сусідів земельних ділянок тощо; 2) цивільна процесуальна форма як властивість режиму цивільної процесуальної безпеки в контексті земельних спорів і сам режим повинні охоплювати аспект охорони земельних прав і створити умови їх забезпечення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальні питання прикладної цивілістики : сімейне, трудове, земельне та житлове право. Науково-практичний посібник / Гетманцев О.В., Мельник Я.Я. та ін. ; [за заг. ред. д.ю.н. професора М.М. Ясинка]. – К. : Алерта, 2015. – 450 с.
2. Болгова В.В. Публичное право. Проблемы теории, методологии, практики : автореф. дисс на соиск. уч. степ. докт. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства ; История учений о праве и государстве» [Електронний ресурс] / В.В. Болгова. – Тамбов, 2009. – 48 с. – Режим доступу : <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1376468>.
 - а. Земельне право України [Електронний ресурс] / М.В. Шульга та ін. – Режим доступу : <http://textbooks.net.ua/content/view/1159/18/>.
3. Кузнецова Н. Проблеми співвідношення земельного та цивільного законодавства при вирішенні господарських спорів з питань земельних відносин / Н. Кузнецова // Право України. – 2009. – № 9. – С. 19-21.
4. Курс советского гражданского процессуального права. Теоретические основы правосудия по гражданским делам : в 2-х томах. – Т. 1 / Абова Т.Е., Гуреев П.П., Добровольский А.А., Мельников А.А., и др. ; редкол. : Гуреев П.П., Добровольский А.А., Мельников А.А. (отв. ред.), Тадевосян В.С., Трубников П.Я. – М. : Наука, 1981. – 464 с.
5. Курс цивільного процесу : підручник / В.В. Комаров, В.А. Бігун, В.В. Баранкова та ін.. ; за ред. В.В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – 1352 с.
6. Мельник Я.Я. Становлення режиму процесуально-правової безпеки у доктрині цивільного процесуального права України. Актуальні проблеми інновацій в наукових технологіях сьогодення : монографія / Мельник Я.Я., Мигаль С.М., Смірнов О.О., Єсуюков О.Ф., Романенко Ю.А., Нечипоренко В.В., Яковенко Т.В., Крючкова І.В., Познякова О.Л., Сілявіна Ю.С., Гордієнко Н.М. – Кіровоград, КП «Поліграфія», 2014. – С. 5-98.
7. Мельник Я.Я. До питання про м'якість та жорсткість режиму цивільної процесуальної безпеки / Я.Я. Мельник // Права людини в Україні та світі : охорона, реалізація, захист : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 3 грудня 2015 р.); НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ. – К. : Інтерсервіс, 2015. – С. 18-20.
8. Першиков Є. Проблемні питання «суперфіцію» у земельних правовідносинах / Є. Першиков // Право України. – 2009. – № 9. – С. 49-53.
9. Подцерковний О. Способи захисту прав у земельних відносинах / О. Подцерковний // Право України. – 2009. – № 9. – С. 34-39.
10. Погрібний О. Щодо місця інституту земельних спорів у системі земельного права / О. Погрібний // Право України. – 2009. – № 9. – С. 11-14.
11. Верховний Суд України : Постанова Верховного Суду України від 23 грудня 2015 року № 6-377цс15 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховного Суду України. – Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)).
12. Правова система України : історія, стан та перспективи : у 5 т. – Т. 3 : Цивільно-правові науки. Приватне право / за заг. ред. Н.С. Кузнецової ; редкол. : Н.С. Кузнецова, А.С. Довгерт. – Х. : Право, 2008. – 640 с.

13. Правовые режимы : общетеоретический и отраслевые аспекты : монографія / под ред. засл. деят. науки РФ, докт. юрид. наук, проф. А.В. Малько и докт. юрид. наук, проф. И.С. Барзиловой. – М. : Юрлитинформ, 2012. – 416 с.
14. Самбор М. Судовий захист прав та інтересів під час первинного набуття права власності на землю / М. Самбор // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка : Юридичні науки. – 2011. – №86. – С. 77-81.
15. Семчик В. До питання про механізм реалізації права на землю громадянами та юридичними особами / В. Семчик // Право України. – 2009. – № 9. – С. 6-10.
16. Соколова І.О. Правовий режим як категорія правової науки : монографія / І.О. Соколова. – Х. : Право, 2014. – 152с.
17. Стахурський М. Проблеми визначення підвідомчості земельних спорів господарським судам України / М. Стахурський // Право України. – 2009. – № 9. – С. 62-67.
18. Осетинський А. Юрисдикція судів з розгляду земельних спорів : розмежування чи конкуренція? / А. Осетинський // Право України. – 2009. – № 9. – С. 45-48.
19. Уліцький А. Практика вирішення спорів, пов'язаних із самовільним зайняттям земельних ділянок та самочинним будівництвом / А. Уліцький // Право України. – 2009. – № 9. – С. 59-61.
20. Цивільне право України. Договірні та недоговірні зобов'язання : підручник / С.С. Бичкова, І.А. Бірюков, В.І. Бобрик та ін. ; за заг. ред. С.С. Бичкової. – К. : КНТ, 2006. – 498 с.
21. Шеремет А.П. Земельне право України : навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] [Електронний ресурс] / А.П. Шеремет – [2-ге вид.]. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 632 с. – Режим доступу : http://ebooktime.net/book_117_glava_14_2._Види_земельних.html.

REFERENCES

1. Hetmantsev, O.V., Melnik, Ya.Ya. et al. (2015), *Aktualni pytannya prykladnoyi tsyvilistyky : simeyne, trudove, zemelne ta zhitlove pravo : naukovo-praktychnyi posibnyk* [Actual questions of applied linguistics family, labor, land and housing law: the scientific and practical guide], Alerta, Kyiv, Ukraine.
2. Bolhova, V.V. (2009), "Public Law: Problems of the theory, methodology, practice", Thesis abstract for Dr. Sc. (Jurisprudence), 12.00.01, available at: <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1376468>.
a) Shulga, M.V. *Zemelne pravo Ukrayiny* [Land Law of Ukraine], available at : <http://textbooks.net.ua/content/view/1159/18/>.
3. Kuznetsova, N. (2009), "Problems of land and value of civil law in solving economic disputes on land relations", *Pravo Ukrayiny*, no. 9, pp. 19-21.
4. Abova, T.E., Hureev, P.P., Dobrovolskiy, A.A., Melnikov, A.A. et al. (1981), *Kurs sovetskoho hrazhdanskoho protsessualnogo prava. Teoreticheskie osnovy pravosudiva po hrazhdanskim delam : v 2-kh tomakh* [Soviet civil procedural law. Theoretical foundations of justice in civil cases: in 2 volumes], Vol. 1, Nauka, Moscow, Russia.
5. Komarov, V.V., Bihun, V.A., Barankova, V.V. et al. (2011), *Kurs tsyvilnogo protsesu : pidruchnyk* [Civil process course : textbook], Pravo, Kharkiv, Ukraine.
6. Melnik, Ya.Ya., Mihal, S.M., Smirnov, O.O., Easyukov, O.F., Romanenko, Yu.A., Nechiporenko, V.V., Yakovenko, T.V., Kryuchkova, I.V., Poznyakova, O.L., Silyavin, Yu.S. and Hordienko, N.M. (2014), *Stanovlennya rezhymu protsesualno-pravovoyi bezpeki u doktryni tsyvilnogo protsesualnogo prava Ukrayiny. Aktualni problemy innovatsiy v naukovykh tekhnolohiyakh shohodennya : monohrafiya* [Setting the procedural and legal security doctrine in civil procedure law of Ukraine. Actual problems of scientific innovation in technology today: monograph], KP «Poligrafiya», Kirovohrad, pp. 5-98.
7. Melnik, Ya.Ya. (2015), " On the softness and stiffness civil procedural security regime ", *Prava lyudyny v Ukrayini ta sviti : okhorona, realizatsiya, zakhyst : materialy III Vseukrayinskoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi* [Human rights in Ukraine and the world: health, sales, protection materials III All-Ukrainian scientific conference], Kyiv, NDI intelektualnoyi vlasnosti NAPrNU, Decembers 3, 2015, pp. 18-20.
8. Pershikov, E. (2009), "Problems of "superficies" in land relations", *Pravo Ukrayiny*, no. 9, pp. 49-53.

9. Podtserkovnyi, O. (2009), "Ways to protect rights in land relations", *Pravo Ukrainy*, no. 9, pp. 34-39.
10. Pohribnyi, O. (2009), "As for places institute land disputes in the system of land law ", *Pravo Ukrainy*, no. 9, pp. 11-14.
11. "The Supreme Court of Ukraine, "Resolution of the Supreme Court of Ukraine of December 23, 2015 № 6-377 tsc15, available at : <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/>.
12. Kuznetsova, N.S. and Dovgert, A.S. (2008), *Pravova systema Ukrainy: istoriya, stan ta perspektyvy : u 5 t. – T. 3 : Tsivilno-pravovi nauky. Pryvatne pravo* [The legal system of Ukraine: History, status and prospects: 5 tons. - T. 3: Civil science. Private law], Pravo, Kharkiv, Ukraine.
13. Malko, A.V. and Barzilova, I.S. (2012), *Pravovye rezhimy : obshcheteoreticheskiy i otraslevyye aspekty : monografiya* [Legal regimes: general theoretical and sectoral aspects: monograph], Yurlitinform, Moscow, Russia.
14. Sambor, M. (2011), " Judicial protection of rights and interests during the initial acquisition of land ownership ", *Visnyk Kievan national university of the name of Taras Shevchenko : Yurydychni nauky*, no. 86, pp. 77-81.
15. Semchik, V. (2009), " On the mechanism of the right to land by citizens and legal entities ", *Pravo Ukrainy*, no. 9, pp. 6-10.
16. Sokolova, I.O. (2014), *Pravovyi rezhym yak katehoriya pravovoyi nauky : monografiya* [The legal regime as a category of legal science: monograph], Pravo, Kharkiv, Ukraine.
17. Stakhurskyi, M. (2009), " Problems determining the jurisdiction of land disputes commercial courts Ukraine ", *Pravo Ukrainy*, no. 9, pp. 62-67.
18. Osetynskyi, A. (2009), " The jurisdiction of the courts to review land disputes, separation or competition?", *Pravo Ukrainy*, no. 9, pp. 45-48.
19. Ulitskyi, A. (2009), " The practice of resolving disputes relating to unauthorized occupation of land and unauthorized construction ", *Pravo Ukrainy*, no. 9, pp. 59-61.
20. Bychkova, S.S., Biryukov, I.A., Bobrik, V.I. et al. (2006), *Tsyvilne pravo Ukrainy. Dohovirni ta nedohovirni zobov'yazannya : pidruchnyk* [Civil Law of Ukraine. Contractual and non-contractual liability, tutorial], KNT, Kyiv, Ukraine.
21. Sheremet, A.P. (2009), *Zemelne pravo Ukrainy : navch. pos.* [Land Law of Ukraine: Schoolbook], Tsentr uchbovoyi literatury, Kyiv, Ukraine, available at : http://ebooktime.net/book_117_glava_14_2.html.

УДК 3.073.515: 347.44

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОМОЧНОСТЕЙ УПРАВИТЕЛЯ ЗА ДОГОВОРОМ УПРАВЛІННЯ МАЙНОМ

Місяць А.П., к.ю.н., доцент

*Хмельницький національний університет, вул. Інститутська, 11, м. Хмельницький, Україна
advokm@ukr.net*

У статті визначено, що сутність управління майном полягає у здійсненні управителем управління чужим майном від свого імені та в інтересах установника управління (власника) чи вказаної ним особи. Вказано, що для ефективного здійснення управління власник (установник управління) наділяє управителя відповідними правомочностями володіння, користування та розпорядження, у межах яких управитель має право вчиняти фактичні та юридичні дії для забезпечення ефективного управління переданим йому майном. Вказано, що відносини з управління майном характеризуються складністю правових зв'язків між їх учасниками. Зазначено, що, укладаючи договір управління майном, установник управління не передає свої правомочності управителю, а покладає на нього обов'язок з управління таким майном, який не може бути виконаний інакше як вчиненням фактичних дій, які охоплюються змістом власницьких правомочностей у визначених